

**Кам'янець-Подільський національний університет
імені Івана Огієнка**

**Кафедра археології, спеціальних історичних і
правознавчих дисциплін**

1. Загальна інформація про курс

Назва курсу, мова викладання	Основи антропології, українська
Викладачі	Баженов Олександр Львович
Профайл викладачів	https://kaf-asipd.kpnu.edu.ua/?page_id=301
E-mail:	bazhenov.oleksandr@kpnu.edu.ua
Сторінка курсу в MOODLE	https://moodle.kpnu.edu.ua/course/view.php?id=1709
Консультації	Відповідно до графіку індивідуальних консультацій, що розміщений на інформаційному стенді кафедри археології, спеціальних історичних і правознавчих дисциплін: щопонеділка 13:30 – 14:30.

2. Анотація до курсу

Програма вивчення вибіркової навчальної дисципліни «Основи антропології» складена відповідно до освітньо-професійної програми «Історія» першого (бакалаврського) рівня вищої освіти за спеціальністю 032 Історія та археологія галузі знань 03 Гуманітарні науки; до освітньо-професійної програми Середня Освіта (Історія) першого (бакалаврського) рівня вищої освіти за спеціальністю 014 Середня освіта (Історія) галузі знань 01 Освіта/Педагогіка та освітньо-професійної програми Середня Освіта (Історія та правознавство) першого (бакалаврського) рівня вищої освіти за спеціальністю 014 Середня освіта (Історія) галузі знань 01 Освіта/Педагогіка.

Основною тенденцією, яка сьогодні склалась у вищій школі є антропологізація суспільних, гуманітарних та природничих наук. Антропологія тисне на всі науки про людину й змушує їх змінюватись. Вона, можна сказати, стала філософією, оскільки впливає на світогляд науковців, ламає старі парадигми й змушує науки розривати усталені стереотипи.

Антропологія має особливий статус у загальній будівлі науки, оскільки перебуває на перетині біологічних та гуманітарних наук. Як наслідок, в системі антропології були сформовані нові напрямки досліджень, як-от культурна або соціокультурна антропологія, філософська, туристична, політична, юридична, економічна антропологія та ін. Отже, антропологія інтегрує різні знання про людину. На її базі формується нові міждисциплінарні напрями та галузі знання. Тому, саме в її компетенції сформулювати загальне уявлення про людину і визначити її місце в суспільстві.

Дисципліна «Антропологія» має світоглядне значення, оскільки формує теоретичні та методологічні засади. Її головне завдання – дати світоглядні орієнтири наукам, сформувані парадигми, визначити перспективи, щоб дати відповідь на запитання, яке найбільше цікавить людину і на яке вона так і не знайшла відповіді упродовж усього свого існування «Що ж таке людина?».

Навчальна дисципліна «Основи антропології» є теоретичною основою сукупності знань та вмій, що формують професійний профіль майбутнього спеціаліста-історика й дозволить створити передумови для усвідомленого вивчення фахових навчальних дисциплін, включених у навчальний план.

Отже, шановні студенти Вашій увазі пропонується цікава й захоплююча дисципліна, яка дасть змогу вам поглибити антропологічні знання.

3. Мета та цілі курсу

Метою вивчення дисципліни є знайомство студентів із походженням і історією становлення людини на Землі, біологічним різноманіттям і сучасною єдністю людства, розкриття сучасних наукових концепцій щодо походження людини, антропологічної структури Земної кулі, антропологічних особливостей найдавнішого, давнього й сучасного населення території України, міграцій та генетичних контактів найдавнішого та давнього люду в контексті проблем етногенезу різних племен й слов'ян включно, що мешкали на території сучасної України тощо.

Завдання дисципліни полягає у тому, щоб показати:

- сприяння формуванню знань про людину як якісно своєрідну істоту, яка впродовж свого існування на Землі здійснила перехід від суто біологічних закономірностей існування до соціальних

- розкриття тенденцій і етапів еволюції, місця сучасної людини в системі тваринного світу, можливих шляхів еволюції людини в майбутньому;

- показ міжгрупової мінливості морфологічних ознак серед населення земної кулі;

- розкрити процес расоутворення, етногенезу та етнічної історії давніх та сучасних народів;

- формування системи знань про людину

- надання розуміння необхідності використання даних про морфофункціональні особливості організму сучасної людини для встановлення зв'язку з фізіологічними функціями, хворобами і поведінкою людини

- процес заселення України найдавнішими, давніми та людьми сучасного фізичного типу, їхній антропологічний тип;

- становлення слов'ян за даними антропології, їхні морфофізіологічні особливості у порівнянні з іншими народами

- етнічний склад давнього населення України за даними антропології;

- становлення та антропологічні особливості сучасного населення України.

Цілями курсу є:

1. Показати процес становлення антропології та її складових як науки, у тому числі й в Україні.

2. Розкрити зміст антропології як напрямку наукових досліджень.
3. Створення цілісної картини становлення і ранньої історії людини.
4. Охарактеризувати етнічний склад земної кулі.
5. Ознайомити з окремим напрямками антропологічної науки.

4. Формат курсу

Стандартний (очний, заочний)

5. Результати навчання

Згідно з вимогами освітньо-професійної програми підготовки фахівців здобувачі першого (бакалаврського) рівня вищої освіти повинні набути *наступних компетенцій*:

6 - Програмні компетентності		
Інтегральна компетентність		Здатність розв'язувати складні спеціалізовані задачі та практичні проблеми історії та археології у процесі професійної діяльності або навчання, що передбачає застосування теорій і методів гуманітарних та соціальних наук та характеризується комплексністю і невизначеністю умов.
Загальні компетентності (ЗК)	ЗК 03	Здатність до абстрактного мислення, аналізу і синтезу
	ЗК 05	Здатність до пошуку та аналізу інформації з досліджуваної проблеми з різних джерел.
	ЗК 06	Здатність робити смислові узагальнення та висновки, виявляти в інформаційних даних і концептах хибні й вразливі місця, суперечності та неповноту аргументації.
	ЗК 16	Здатність застосовувати знання в практичних ситуаціях.
Фахові компетентності спеціальності (ФК)	ФК01	Критичне усвідомлення взаємозв'язку між ключовими фактами, подіями, явищами і процесами в історії України та країн світу на різних етапах історичного розвитку.
	ФК 08	Здатність використовувати релевантні методи опрацювання історичних та археологічних джерел, зокрема інструментарій спеціальних історичних дисциплін, а також сучасні інформаційні технології для обробки історичних даних.
	ФК 10	Усвідомлення особливостей розвитку людства у дописемний період його історії та володіння базовими принципами і навичками дослідження даного періоду на емпіричному й теоретичному рівнях.
	ФК 13	Здатність вільно оперувати спеціальною термінологією.
7 - Програмні результати навчання		
	ПРН 01	Знати найважливіші факти історичного минулого українського народу та історії людства загалом, а також мати більш глибокі знання про певний історичний період або проблему.

	ПРН 02	Розуміти контекст і причини відповідних історичних подій та використовувати ці знання у професійній діяльності.
	ПРН 03	Володіти понятійно-категоріальним апаратом історичної науки, професійно оперувати науковими термінами, прийнятими у фаховому середовищі
	ПРН 05	Вміти працювати з письмовими, речовими, етнографічними, усними, архівними та іншими історичними джерелами.
	ПРН 11	Здійснювати аналіз ситуацій з урахуванням історичного контексту та/або історичних передумов.
	ПРН 23	Вміти акумулювати та поширювати кращий досвід професійної діяльності, інтегрувати досягнення інших наук для вирішення актуальних проблем історії та археології.

6. Обсяг і ознаки курсу

Найменування показників	Характеристика навчального курсу	
	денна форма навчання	
Освітня програма, спеціальність	032 Історія та археологія, освітньо-професійна програма Історія; 014 Середня освіта (Історія), предметна спеціальність 014.03 Середня освіта (Історія); освітньо-професійна програма Середня освіта (Історія та правознавство), освітньо-професійна програма Середня освіта (Історія)	
Рік навчання/ рік викладання	2024-2025/2025	
Семестр вивчення	Четвертий	
нормативна/вибіркова	Вибіркова	
Кількість кредитів ЄКТС	4 кредитів ЄКТС	
Загальний обсяг годин	120 год.	
Кількість годин навчальних занять	40 год.	
Лекційні заняття	20 год.	
Практичні заняття	0 год.	
Семінарські заняття	20 год.	
Лабораторні заняття	0 год.	
Самостійна та ІНДЗ	80 год.	
Форма підсумкового контролю	Залік	

7. Пререквізити курсу

Визначаються інтегральним характером навчальної дисципліни, міждисциплінарним дискурсом; тісним зв'язком з комплексом базових та гуманітарних дисциплін. Отже, вивчення дисципліни «Антропологія» передбачає базові знання у студентів, які вони отримали у школі вивчаючи курс історичних дисциплін, зокрема «Історію України» та «Всесвітню історію», а також набуті знання з дисциплін, «Туристичне країнознавство», «Географія туризму», «Світова культура та мистецтво» тощо.

8. Технічне і програмне забезпечення

Вивчення курсу потребує спеціального матеріально-технічного та/або інформаційного забезпечення: проектор та ноутбук/персональний комп'ютер для презентацій у форматі MS Power Point, перегляду відеоматеріалів.

9. Політики курсу

Письмові роботи. Передбачається, що студенти виконають декілька видів письмових робіт (реферат, модульна контрольна робота).

Академічна доброчесність. Очікується, що роботи студентів будуть їх оригінальними дослідженнями чи міркуваннями. Відсутність посилань на використані джерела, фабрикавання джерел, списування, втручання в роботу інших студентів становлять, але не обмежують приклади можливої академічної недоброчесності. Виявлення ознак академічної недоброчесності в письмовій роботі студента є підставою для її незарахування викладачем, незалежно від масштабів плагіату чи обману.

Відвідування занять. Очікується, що всі студенти відвідають усі лекції і практичні заняття курсу. Студенти мають інформувати викладача про неможливість відвідати заняття. У будь-якому випадку студенти зобов'язані дотримуватися термінів виконання усіх видів робіт, передбачених планом.

Література.

Уся література, яку студенти не можуть знайти самостійно, буде надана викладачем виключно в освітніх цілях без права її передачі третім особам! Студенти заохочуються до використання також й іншої літератури та джерел, яких немає серед рекомендованих.

10. Система оцінювання та вимоги

Поточний контроль	МКР	Самостійна робота (ІНДЗ)	Екзамен	Сума
20	30	10	40	100

Оцінювання навчальних досягнень студентів здійснюється за рейтинговою системою зі 100-бальною шкалою та шкалою ECTS (A, B, C, D, E, FX, F) та національною шкалою (відмінно, добре, задовільно, незадовільно; зараховано, не зараховано).

Зі 100 балів, студент впродовж семестру може набрати максимально 100 балів, з яких:

20 – поточне оцінювання

30 – виконання студентами модульної контрольної роботи

10 – виконання студентами самостійної роботи 40 – складення екзамену.

Кінцева оцінка успішності студента формується шляхом додавання балів, що студент отримав за участь в роботі впродовж семестру та балів, який студент отримав на екзамені. Кінцева оцінка набуває вигляду як за національною шкалою, так за 100-бальною шкалою ECTS (A, B, C, D, E, FX, F). Студент вважається допущеним до підсумкового контролю при умові: обов'язкова присутність на лекційних заняттях, активність впродовж семестру, відвідування/відпрацювання усіх семінарських занять, виконання самостійної роботи, що передбачена навчальним планом дисципліни.

Критерії та норми поточного оцінювання знань, умінь і навичок студентів з навчальної дисципліни. Розподіл балів, які отримують студенти:

1-3 бали (початковий рівень). Студент володіє матеріалом на рівні засвоєння окремих термінів, фактів без зв'язку між ними. Слабко усвідомлюється мета навчально-пізнавальної діяльності, даються відповіді лише за допомогою викладача на рівні «так» чи «ні».

4-6 балів (середній рівень). Студент володіє початковими знаннями з антропології, знає близько половини навчального матеріалу, здатний його відтворити. Проте слабо орієнтується в поняттях, визначеннях, а самостійне опрацювання навчального матеріалу з історії первісного суспільства викликає певні труднощі.

7-9 балів (достатній рівень). Студент вільно володіє вивченим матеріалом, вміє аналізувати і систематизувати інформацію, робить логічні висновки, використовує загальновідомі докази у власній аргументації. Подається чітке тлумачення понять, категорій з історії первісного суспільства, а самостійне опрацювання матеріалу не викликає труднощів. Виконуються прості творчі завдання з історії первісного суспільства.

10-12 балів (високий рівень). Студент має системні, дієві знання, виявляє неординарні творчі здібності у навчальній діяльності з історії первісного суспільства. Використовується широкий арсенал засобів для доведення своєї думки. Логічно і творчо викладається матеріал з історії первісного суспільства в усній та письмовій формі.

Базова література до дисципліни:

1. Баженов О.Л. Історія первісного суспільства. Підручник для історичних спеціальностей вищих закладів освіти. Кам'янець-Подільський : ФОП Сисин Я. І., 2016. 371 с.

2. Борисова О. В. Соціальна антропологія : навчальний посібник. Київ : Кондор-Видавництво, 2016. 224 с.

3. Дяченко В. Антропологічний склад українського народу: Порівняльне дослідження народів УРСР і суміжних територій. Київ : Наук. думка, 1965. 127 с.
4. Антропология древнего населения Украины (I тысячелетие до н. э. - середина I тысячелетия н. э.). Москва : Изд-во Моск. ун-та, 1972. 155 с.
5. Кондукторова Т. С. Антропология населения Украины мезолита, неолита и эпохи бронзы. Москва : Наука, 1973. 128 с.
6. Леви-Строс К. Структурная антропология / Перевод с французского Вяч. Вс. Иванова. Москва : Изд-во ЭКСМО-Пресс, 2001. 512 с.
7. Сегеда С.П. Антропология. Навчальний посібник для студентів гуманітарних спеціальностей вищих навчальних закладів. Київ : Либідь, 2001. 336 с.
8. Сегеда С.П. Антропология: Підручник для студентів гуманітарних спеціальностей внз. Київ : Либідь, 2009. 424 с.
9. Ситник О. Культурна антропология: походження людини і суспільства. Навч. посібник. Львів: Видавництво Львівської політехніки, 2012. 180 с.
10. Юрий М.Ф. Антропология: навчальний посібник. Київ : Дакор, 2008. 424 с.